

برنامه توسعه ده هزار سازمان تولید کننده کشاورزی^۱ در هندوستان زنان کشاورز را نادیده می‌گیرد

نویسنده: شیلپا واساوادا^۲

مترجم: حمیدرضا زرنکار

منبع: ایندیا دولوپمنت ریویو^۳، ۲۵ فوریه ۲۰۲۱

اشاره :

هندوستان کشوری با گوناگونی‌های فرهنگی، اقتصادی و معیشتی نمادی از تلاش برای جلب مشارکت و نهادسازی برای اداره امور، از جمله در بخش کشاورزی است. بخشی از کوشش‌های به عمل آمده در دهه‌های اخیر معطوف به افزایش حضور و ارتقای جایگاه زنان کشاورز در درون سازمان‌های حرفه‌ای و تشکل‌های اقتصادی کشاورزی بوده است. مطلب پیش روی بیانگر ضرورت‌ها، کاستی‌ها و تا حدودی راهکارهای کلی برای به ثمر رسیدن این کوشش‌ها است.

خانم شیلپا واساوادا، نویسنده مقاله حاضر، متخصص جنسیت و نهادهای اجتماعی با حدود سه دهه تجربه در بخش معیشت است. تجربیات او در زمینه‌های تدوین راهبرد، ظرفیت‌سازی، حملیت، آموزش و مطالعات ارزشیابی برای جریان‌سازی جنسیتی در پروژه‌های معیشتی مبتنی بر منابع طبیعی است. لازم به ذکر است اگرچه نمی‌توان تمامی تفسیرها و نقطه‌نظرات نویسنده را در خصوص زنان کشاورز هندی به زنان کشاورز ایرانی نسبت داد؛ اما بی‌گمان دانستن چالش‌های فراوی کنش‌گران هوادار ارتقای جایگاه زنان روستایی در جامعه‌ای همانند هندوستان می‌تواند برای علاقمندان به موضوع در ایران نیز سودمند باشد.

اگر دستورالعمل‌های جدید مرتبط با سازمان‌های تولیدکننده کشاورزی را با دیدگاه جنسیتی بازبینی نکنیم، زنان در بخش کشاورزی عقب خواهند ماند. در جولای ۲۰۲۰ دولت هندوستان دستورالعمل‌های دقیقی را برای راه‌اندازی ده هزار سازمان تولیدکننده کشاورزی جدید در کشور تا سال ۲۰۲۴ منتشر کرد.

یک سازمان تولید کننده کشاورزی مجموعه‌ای ثبت شده مشتمل بر گروهی کشاورز است که به منظور افزایش صرفه‌جویی در مقیاس در تولید و بازاریابی محصولات کشاورزی گرد هم می‌آیند. به طور کلی، تشکیل سازمان‌های تولید کننده کشاورزی گامی در جهت درست است. به این ترتیب کشاورزان می‌توانند سازماندهی شوند، امور خود را مدیریت کنند، به طور جمعی بازاریابی و ارزش افزوده را ارتقا بخشند و از بخش غیررسمی به بخش رسمی تغییر وضعیت دهند. این دستورالعمل‌ها همچنین مبنای بسیاری از طرح‌های دیگر، مانند صندوق زیرساخت کشاورزی^۴ (که به سازمان‌های تولید کننده کشاورزی امکان سرمایه‌گذاری بیش‌تر در ایجاد زیرساخت‌های کشاورزی را می‌دهد) یا ابتکار "یک منطقه -

^۱ Farmer Producer Organisations (FPO)

^۲ SHILPA VASAVADA

^۳ INDIA DEVELOPMENT REVIEW (IDR)

^۴ Agriculture Infrastructure Fund

یک محصول^۵ برای تقویت کشاورزی طبیعی است. با این حال، هیچ کس نمی‌پرسد که کشاورزان زن در کجای این ده هزار سازمان تولید کننده کشاورزی قرار دارند. تخمین زده می‌شود که در سراسر هندوستان ۷۳/۲ درصد از نیروی کار زن روستایی در کشاورزی کار می‌کنند (در مقایسه با ۵۵ درصد کارگران مرد).

تقریباً ۸۰ درصد از کل زنان فعال اقتصادی، در بخش کشاورزی شاغل اند. در کشاورزی، کار زنان اغلب محدود به فعالیت‌های سخت دستی مانند نشاء، وجین و کاشت است. کشاورزان زن و مرد با تجربه‌های جنسیتی و محدودیت‌ها و فرصت‌های جنسیتی متفاوتی روبرو هستند. با این حال، به نظر نمی‌رسد که دستورالعمل‌های مربوط به طرح سازمان‌های تولید کننده کشاورزی این واقعیت را تصدیق کنند. در این دستورالعمل‌ها هیچ اشاره‌ای به حداقل تعداد سازمان‌های تولید کننده کشاورزی ویژه زنان که باید تشکیل شوند وجود ندارد و هیچ اشاره‌ای به حداقل تعداد سهامداران زن در این سازمان‌ها در حالت مختلط و مرکب از دو جنسیت نشده است. در این میانه تنها مورد غیرقابل مذاکره آن است که هیئت‌های مدیره سازمان‌های مذکور دست کم باید دارای یک عضو زن باشند. ضرورت دارد که تفاوت‌های جنسیتی موجود در این دستورالعمل‌ها انعکاس یابند. برای نمونه دسترسی به اطلاعات، کنترل بر روی زمان، تحرک و حتی پول ممکن است در میان زنان کشاورز بسیار کم‌تر باشد. بنابراین، زنان در سازمان تولید کننده کشاورزی ممکن است به روش یا مدت آموزش متفاوتی نیاز داشته باشند. سازمان‌های تولید کننده کشاورزی ویژه زنان نیز ممکن است برای دسترسی به سرمایه سهام یا سرمایه در گردش به حمایت بیش‌تری نیاز داشته باشند؛ زیرا هنجارهای مردسالارانه اغلب زنان را از مدیریت پول باز می‌دارند. متأسفانه این دستورالعمل‌ها راهبرد جداگانه‌ای برای دستیابی به زنان کشاورز ارائه نمی‌دهند. این طرح اگر به گونه‌ای همسان با مردان و زنان رفتار کند؛ آن هم در جامعه‌ای نابرابر، نسبت به واقعیت‌های جنسیتی زنان کشاورز کور خواهد بود.

هزینه کنار گذاشتن زنان چقدر است؟

از آنجا که سازمان‌های تولید کننده کشاورزی بسترهای افزایش درآمد کشاورزان اند، قرار است پایه و اساس اکثر طرح‌های کشاورزی دولتی باشند. برای مثال، دستورالعمل‌های سازمان‌های تولید کننده کشاورزی که در جولای ۲۰۲۰ منتشر شدند؛ بلافاصله با دستورالعمل‌های صندوق‌های زیرساخت کشاورزی در آگوست ۲۰۲۰ دنبال شدند. این طرح خود نیز از این سازمان‌ها به عنوان مبنا بهره می‌گیرند. زنان کشاورز در مقایسه با مردان، به خودی خود برای مجهز شدن به این طرح امکانات کم‌تری دارند و بنابراین ممکن است از فرصت‌هایی که به آنان اجازه می‌دهند ارزش اضافی را در طول زنجیره تامین کشاورزی بیافزایند، کنار گذاشته شوند. واقعیت آن است که هیچ داده تفکیک جنسیتی در مورد سازمان‌های تولید کننده

◦ One district-One product

کشاورزی در حوزه عمومی وجود ندارد؛ اما حتی قبل از آن که به آینده نگاه کنید، مهم است که وضعیت امروز را بررسی نمایید.

هیچ یک از مروجان بزرگ سازمان‌های تولید کننده کشاورزی نظیر بانک ملی برای کشاورزی و توسعه روستایی^۶، شرکت توسعه تعاون ملی^۷ و کنسرسیوم کشاورزی تجاری کشاورزان کوچک^۸ هیچ داده عمومی قابل دسترسی در مورد تعداد سازمان‌های تولید کننده کشاورزی ویژه زنان در وبسایت‌های خود ندارند. طبق گزارش دانشگاه عظیم پریمجی^۹ در سال ۲۰۱۹، تقریباً ۷۳۷۴ سازمان تولید کننده کشاورزی در کشور وجود داشت. از این میان، به دلیل فقدان داده‌های تفکیک شده جنسیتی، این مطالعه تخمین می‌زند که حدود سه درصد (یا ۲۲۰) مورد از آن‌ها) ویژه زنان بودند. اگر علاوه بر این داده‌ها، تعاونی‌های زنان را نیز در نظر بگیریم؛ این تعداد احتمالاً به حدود هزار مورد خواهد رسید. این تنها ۵/۹ درصد از ۱۷۰۰۰ سازمان تولید کننده کشاورزی مورد انتظار در کشور تا سال ۲۰۲۴ است و در مقایسه با زنان که ۷۳ درصد نیروی کار کشاورزی را تشکیل می‌دهند، نامتناسب است. در واقع، این بدان معناست در حالی که زنان کشاورز در فرآیندهای تولید محصولات کشاورزی کم ارزش مشارکت دارند؛ از بخش ارزش افزوده زنجیره تامین که مردان در آن تسلط دارند، کنار گذاشته می‌شوند. با پیشرفت‌های فناوری، به‌ویژه در کارکردهایی مانند درجه‌بندی، مرتب‌سازی و بسته‌بندی - که به طور سنتی تحت سلطه زنان بود - زنان به تدریج کنار گذاشته می‌شوند و کار آنان توسط مردان تصرف می‌گردد. بنابراین، اگر به همین صورت فعلی سازمان‌های تولید کننده کشاورزی به واحدهای اصلی برای زنجیره ارزش و طرح‌های مرتبط با زنجیره تامین تبدیل شوند، زنان احتمالاً در سطح کارآفرینی ضرر خواهند کرد و نیروی کارشان به عرصه‌ها محدود خواهد شد.

آیا زنان به طور خودکار به سازمان‌های تولید کننده کشاورزی خواهند پیوست؟

این موضوع که هیچ داده تفکیک جنسیتی وجود ندارد؛ به این معنی نیست که زنان بخشی از سازمان‌های تولید کننده کشاورزی نیستند. در واقع، می‌توان استدلال کرد که هیچ کس زنان را از عضویت یا تشکیل چنین سازمان‌هایی منع نمی‌کند. با این حال به واسطه ارتباط با سازمان‌های مردمی که سازمان‌های تولید کننده کشاورزی را ترویج می‌کنند؛ آموخته‌ام که این امر به طور خودکار اتفاق نمی‌افتد و باید تلاش‌های ویژه‌ای برای داخل کردن زنان در این سازمان‌ها انجام شود. در مورد مروجان سازمان‌های تولید کننده و هیئت‌های مدیره این سازمان‌ها، این مردانند که فضا را در اختیار می‌گیرند. از تعداد ۱۴ سازمان تولید کننده کشاورزی در سراسر گجرات و مادهاپرادش که در دو سال گذشته با آن‌ها تعامل داشته‌ام، تنها دو مورد به طور کامل ویژه زنان کشاورز بودند. بقیه بین ۴ درصد تا ۲۵ درصد سهامدار زن داشتند. همچنین سازمان‌های تولید کننده

^۶ National Bank for Agriculture and Rural Development (NABARD)

^۷ National Cooperative Development Corporation (NCDC)

^۸ Small Farmers Agribusiness Consortium (SFAC)

^۹ Azim Premji University

کشاورزی دارای تنها یک زن در هیئت مدیره بودند؛ زیرا وجود یک زن در هیئت مدیره جزء "شرایط کنسرسیوم کشاورزی تجاری کشاورزان کوچک (FCC) برای اعطای کمک مالی" بود.

این داده‌ها و حکایت‌ها منعکس کننده فرض ما از مرد به عنوان "کشاورز" است که در شکل‌گیری سازمان‌های تولید کننده کشاورزی منعکس می‌شود. از این روی، در مورد مروجان این سازمان‌ها و هیئت‌های مدیره، این مردانند که به طور خودکار این فضا را در اختیار می‌گیرند. دو بحث دیگر علیه زنان کشاورز وجود دارد که اغلب در گفتگو با کارگران روستایی مطرح می‌شود:

اولین مورد این واقعیت است که مالکیت زمین به طور معمول در دست مردان است؛ اگرچه مالکیت زمین یک معیار قانونی برای عضویت در سازمان تولید کننده کشاورزی نیست. بحث دوم، آن است که تشکیل سازمان‌های تولید کننده کشاورزی پیچیده است و گنجاندن زنان در آن‌ها آسان نیست.

تردیدی نیست که انطباق و به بلوغ رساندن سازمان‌های تولید کننده کشاورزی به نوبه خود پیچیده است، و باور عمومی آن است که این سازمان‌ها صرف نظر از جنسیت نیازمند حمایت بسیارند. پس چرا این مسئله تنها در مورد زنان کشاورز مطرح باشد؟

پرونده تجاری^{۱۰}

برای گنجاندن زنان کشاورز در سازمان‌های تولید کننده کشاورزی بر اساس مورد دوم از هدف توسعه پایدار^{۱۱} و جنبش دو برابر کردن درآمد کشاورزان^{۱۲}، دولت متعهد است که با زنان کشاورز همکاری کند.^{۱۳}

اما فراتر از بحث عدالت جنسیتی از منظر یک حق، یک پرونده تجاری برای ارتقای زنان در سازمان‌های تولید کننده کشاورزی نیز وجود دارد. از هر دو منظر بهره‌وری و سودآوری، حضور زنان در این سازمان‌ها سودمند خواهد بود. زنان به کسب و کار خود متعهد هستند. به عنوان نمونه شرکت کنندگان در برنامه مراقبت از زنان در بنگاه^{۱۴}، ۳۹ درصد از درآمد خود را دوباره در کسب و کارشان سرمایه‌گذاری کردند.

۱۰ پرونده تجاری Business Case فرآیندی است برای بررسی انتقادی فرصت‌ها، گزینه‌ها، مراحل پروژه و سرمایه‌گذاری مالی به منظور ارائه پیشنهادی برای بهترین اقدام که ارزش تجاری ایجاد می‌کند.

۱۱ Sustainable Development Goal (SDG)

۱۲ The Movement to Double Farmers' Incomes

۱۳ در سال ۲۰۱۶ دولت نارتندرا مودی در هندوستان اعلام کرد که درآمد کشاورزان تا سال ۲۰۲۲ دو برابر خواهد شد. این یک هدف بلند پروازانه و همچنین تغییر جهتی از هدفگذاری تولید به سمت هدفگذاری درآمدی بود

۱۴ از طریق برنامه مراقبت از زنان در بنگاه، که توسط بنیاد H & M تأمین شده است، تقریباً ۲۷۰ هزار نفر زن از سال ۲۰۱۴ از طریق بهبود شرایط تجاری و دسترسی به بودجه و مهارت حمایت شدند.

علاوه بر آن، نسبت کارآفرینان زن که پس انداز خود را برای اهداف تجاری به کار گرفته اند، از ۵۳ درصد در سال ۲۰۱۷ به ۷۸ درصد در سال ۲۰۲۰ افزایش یافت. زنان در تجارت باقی می‌مانند: در ۵۹ کشور، میانگین نرخ توقف کسب و کار برای زنان حدود ۱۰ درصد کم تر از مردان است.

زنان کارآفرین عموماً به واسطه مهارت‌های قوی بقا در کسب و کار در مقایسه با مردان شناخته می‌شوند که می‌تواند با رویکرد برنامه‌ریزی دقیق‌تر برای راهبرد کسب و کارشان تبیین شود. زنان پس انداز کنندگانی قوی و وام‌گیرندگانی محتاط هستند: تحقیقات نشان داده است که نرخ وام‌های معوق کم‌تری نسبت به مردان دارند- ۲/۹ درصد مربوط به زنان در برابر ۴/۲ درصد نسبت وام معوق در میان مردان-؛ در هندوستان، چندین گروه از زنان که توسط سازمان‌های جامعه مدنی و مأموریت ملی معیشت‌های روستایی^{۱۵} ترویج می‌شوند، مهارت‌های مدیریتی و مدیریت مالی توانمندی را حتی در خصوص مبالغ هنگفت نشان داده‌اند.

واضح است که زنان کشاورز از مهارت‌های رهبری و مدیریت مالی برای اداره سازمان‌های تولید کننده کشاورزی برخوردارند. با ترکیبی از اعتقاد به فعالیت متمرکز فزاینده بر روی سرمایه‌گذاری تاثیرگذار و سرمایه‌گذاری با دیدگاه جنسیتی، ما دلیل محکمی داریم که بیان می‌کند چرا هم بخش دولتی و هم بخش خصوصی باید به گونه‌ای سرمایه‌گذاری کنند که به نفع زنان کشاورز باشد و آنان را به بخشی از دستورالعمل‌های سیاست‌گذاری تبدیل نمایند.

چه باید کرد؟

کشاورزی می‌تواند نیروی محرکه مهمی برای رشد و کاهش فقر باشد؛ اما این بخش در بسیاری موارد ضعیف عمل می‌کند؛ تا حدی به این دلیل که زنان با محدودیت‌هایی مواجه‌اند که بهره‌وری آنان را کاهش می‌دهد. مأموریت ملی معیشت‌های روستایی بنیان خوبی از گروه‌های خودیاری^{۱۶} زنان در سراسر کشور ایجاد کرده است. ۶۹ میلیون زن تحت ۶/۷ میلیون گروه خودیاری سازماندهی شده‌اند و مأموریت ملی معیشت‌های روستایی تا مارس ۲۰۱۹ از پیشنهادها توسعده زنجیره ارزش که ۲۵۴۰۰ گروه خودیاری عضو را پوشش می‌دهند، حمایت کرده است.

^{۱۵} National Rural Livelihoods Mission (NRLM)

^{۱۶} Self Help Groups) SHGs)

علاوه بر آن، یک جنبش قوی زنان روستایی در کشور به رهبری سازمان‌های جامعه مدنی، زنان را نیز سازماندهی کرده است. این مجموعه‌های زنان روستایی می‌توانند پایه‌های تشکیل سازمان‌های جدید تولیدکنندگان کشاورزی باشند. کارهایی است که باید انجام دهیم:

- ۱ - داده‌های تفکیک جنسیتی سازمان‌های تولیدکننده کشاورزی موجود را داشته باشیم و در دسترس عموم قرار دهیم.
- ۲ - دستورالعمل‌های سازمان تولیدکننده کشاورزی را با عینک جنسیتی بازبینی کنیم.
- ۳ - برای سازمان‌های تولیدکننده کشاورزی زنان در سراسر زیربخش‌های کشاورزی اهداف ویژه داشته باشیم.
- ۴ - از حضور دست کم ۳۰ درصد سهامدار زن در سازمان‌های تولیدکننده کشاورزی مختلط و ترکیب اداره آن‌ها اطمینان یابیم.

۵ - کمک‌ها به صاحبان سهام و زیرساخت‌های یارانه‌ای فرآوری در خصوص سازمان‌های تولید کننده کشاورزی که دست کم ۵۱ درصد سهامدار زن دارند بیش تر شود.

۶ - برنامه‌های سلولی و عملکردی مجزا برای آموزش و ظرفیت‌سازی زنان سهامدار و بانوان عضو هیئت مدیره داشته باشیم.

۷ - بر آموزش زنان جوان و تحصیلکرده برای مدیریت کسب و کار کشاورزی، به عنوان کارآفرینان کشاورزی و انتصاب آن‌ها به عنوان مدیران سازمان تولید کننده کشاورزی تمرکز نماییم.

۸ - برای تشکیل سازمان‌های تولید کننده کشاورزی با مجموعه‌های موجود زنان همگرایی بیش تری داشته باشیم.

تنها زمانی که زنان را به عنوان کشاورز بشناسیم و ترویج سازمان‌های تولید کننده کشاورزی را از منظر جنسیتی ببینیم، می‌توانیم به سمت برابری جنسیتی پیشرفت کنیم و پایداری سازمان‌های مزبور را تضمین کنیم. اگر ما این چنین نکنیم، نتیجه آن می‌شود که تمامی منابع، دانش، اعتبار، نهاده‌ها، بازار و فناوری در سازمان‌های تولید کننده کشاورزی تنها در دسترس مردان قرار گیرند. چنین وضعیتی به نوبه خود موجب می‌گردد زنان کشاورز در مزارع صرفاً کارگر باشند؛ به چشم نیایند و در نتیجه شکاف جنسیتی موجود عمیق‌تر شود.